

Управління логістичною діяльністю сільськогосподарських підприємств

Системи постачання, виробництва та збуту продукції сільського господарства, які існують на сьогодні, не можуть повною мірою задовольнити ринковий попит. Власники й керівники сільськогосподарських підприємств постійно стикаються з виконанням складних завдань, таких як забезпечення підприємства матеріальними ресурсами, ефективне управління процесом виробництва, транспортуванням, складуванням та іншими операціями, які здійснюються в процесі доведення готової продукції до споживача згідно з інтересами та вимогами останнього, а також передачі, зберігання й обробки відповідної інформації. Інструментом розв'язання означених проблем є логістика, раціональне використання якої забезпечить ефективне виробництво та доставку необхідної споживачам продукції із забезпеченням належного рівня сервісу.

У статті розглянуто управління логістичною діяльністю сільськогосподарських підприємств. Виокремлено основні види логістики та логістичні процеси, що в них протікають.

Ключові слова: управління, логістика, логістична діяльність, сільськогосподарське підприємство, логістичні процеси.

Постановка наукової проблеми та її значення. Загострення конкуренції на світових та національному ринках аграрної продукції диктує потребу впровадження логістики в практичну діяльність сільськогосподарських підприємств як один із найважливіших факторів підвищення конкурентоспроможності аграрного бізнесу та ефективного задоволення потреб споживачів.

Аналіз досліджень цієї проблеми. Теоретичні дослідження формування та управління логістичними процесами розкрито й розвинено в працях таких дослідників, як В. Г. Алькема, Д. Дж. Бауерсокс, А. Г. Кальченко, Б. Л. Міротін, М. А. Окландер, О. М. Сумець, О. М. Тридід, А. Харіссон й ін. Вони розробили теоретичне підґрунтя логістичної діяльності, проте управлінський аспект окремо не розглядали. Методичні підходи до управління логістичною діяльністю розкрито в контексті формування логістичних систем, що відображено в розвідках О. П. Величко, Є. В. Крикавського, Л. І. Михайлової, Н. В. Чернописької. Теоретико-прикладні аспекти логістичної діяльності сільськогосподарських підприємств певною мірою відображені в працях О. В. Безсмертної, О. Д. Гудзинського, С. О. Белих, Т. М. Ворожейкіної, В. І. Перебийноса.

Мета й завдання дослідження. Мета статті – дослідити інструменти, методи та процеси логістики в сільськогосподарських підприємствах як об'єкт управління.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Як зауважив О. П. Величко, сьогодні в галузі управління аграрним бізнесом здійснюються спроби розширення сфери застосування логістичних методів. Теоретико-методологічні й прикладні напрацювання логістичного менеджменту активно впроваджують в операційну та стратегічну діяльність багатьох сільськогосподарських підприємств. У практичній роботі підприємницьких організацій зворотна віддача виявляється в конкретному економічному ефекті від скорочення витрат і часу на трансформацію ресурсів у логістичних системах. Численні дослідження особливостей логістичного менеджменту орієнтовані на інтеграцію всіх функціональних сфер, що пов'язані з проходженням матеріального потоку від виробника до споживача в єдиний комплекс [1 с. 104].

Під процесом управління розуміють діяльність органів і кадрів із впливу на об'єкт управління за допомогою обраних методів для досягнення поставлених цілей. Управління характеризується наявністю системи та причинного зв'язку між її елементами, а також існуванням керуючої й керованої підсистем. Зважаючи на це, логістику можна розглядати в ролі як підходу до управління підприємством (логістичне управління), так і об'єкта управління (управління логістикою), де сферою практичної реалізації логістичної концепції виступає логістична діяльність підприємства.

Логістична діяльність – це один з основних видів господарської діяльності, що пов'язаний із плануванням, організацією, управлінням та контролем матеріальних і супутніх їм потоків у процесі їх переміщення від місця виробництва до місця споживання за допомогою послідовного та взаємоузгодженого в часі й просторі виконання логістичних активностей [2 с. 292].

Так, на думку Є. В. Крикавського, зростання значення логістики у формуванні управлінської діяльності підприємства дало підстави для виникнення терміна «логістичний менеджмент». Теоретична розробка логістики сформувала широке розуміння цього слова. У понятті «логістичний менеджмент» слово «логістичний» як прикметник означає менеджмент, але такий, що обов'язково функціонує на засадах логістики [3, с. 177].

Проте М. А. Окландер у своїх дослідженнях використовує поняття «менеджмент логістики». Його основними функціями український науковець вважає формування й розроблення системи логістики відповідно до її концептуальних принципів і положень; розроблення та реалізацію стратегії логістики відповідно до ринкової стратегії підприємства; комплексне управління логістичною системою підприємства; координацію взаємопов'язаних функцій управління підприємством тощо [4, с. 88].

На нашу думку, поняття «логістичне управління» (логістичний менеджмент) та «управління логістикою» (менеджмент логістики) різняться між собою, оскільки в першому випадку логістика виступає в ролі підходу до управління, а в другому – об'єктом управління.

Водночас, незважаючи на наукові здобутки вищезазначених дослідників, системи логістичного менеджменту сільськогосподарських підприємств потребують удосконалення з погляду спеціалізації підприємств, повноти циклу виробництва, масштабів діяльності та рівня кооперації. Зокрема, потребують системних досліджень причинно-наслідкові зв'язки виробництва й логістики.

Наразі в логістиці застосовують розосереджені аспекти управління транспортною, виробничою, складською та збутовою логістикою. Управлінський підхід вимагає поєднання кожного з логістичних аспектів у єдину систему задля можливості підвищення ефективності діяльності підприємств [5, с. 5].

Потрібно відзначити, що на сільськогосподарських підприємствах логістична діяльність охоплює такі три основні процеси:

- заготівля;
- виробництво;
- збут.

Відповідно до головних процесів господарської діяльності сільськогосподарських підприємств виокремлюють такі основні види логістики, як:

- логістика постачання;
- заготівельна;
- виробнича;
- логістика збуту.

Кожному із зазначених вище видів логістики притаманні окремі логістичні процеси, для ефективного управління якими застосовують низку методів та інструментів логістичної діяльності (табл. 1).

Таблиця 1

Характеристика видів логістики з виокремленням логістичних процесів, що в них протікають, та інструментів, які використовуються

Вид логістики	Мета управління	Логістичні процеси	Інструменти та методи
1	2	3	4
Логістика постачання (транспортна)	Забезпечення технологічної єдності транспортно-складського процесу	Управління транспортом; визначення раціональних маршрутів доставки; координація транспортного й виробничого процесу; організація переміщення вантажів	Метод кластерного аналізу, побудований на засадах багатofакторного аналізу; ABC-та XYZ-аналіз, система «ЛІТ»
Заготівельна логістика (закупівельна)	Забезпечення підприємства матеріальними ресурсами; повне задоволення потреб виробництва сировиною з максимально можливою економічною ефективністю	Планування придбання сировини й матеріалів; планування зав'язків із ринком поставок; визначення та встановлення оптимальних термінів заготівлі	Метод установлення економічної величини замовлення, відомий як «формула Вільсона»; метод МОВ («виготовити або придбати»); ABC- та XYZ-аналіз; «система ЛІТ»; система «КАНБАН»

1	2	3	4
Виробнича логістика (внутрішньо-виробнича)	Оптимізація матеріальних потоків усередині підприємств, які створюють матеріальні блага або надають матеріальні послуги	Планування виробництва на основі прогнозів потреб готової продукції; організація управління технологічними процесами виробництва; контроль якості; прогнозування; планування та нормування витрат матеріальних ресурсів у виробництві; організація роботи внутрішньовиробничого технологічного транспорту	Метод повних витрат; ABC- та XYZ-аналіз; «система JIT»; система «КАНБАН»
Логістика збуту (маркетингова або розподільча)	Забезпечення найбільш ефективної організації розподілу виробленої продукції, що охоплює весь ланцюг системи розподілу: маркетинг, транспортування, складування	Управління транспортуванням, складуванням та іншими матеріальними й нематеріальними операціями; організація процесів збуту	Методи центра ваги, гравітації; промислової динаміки, формування зразків (еталонів); «система JIT»

*Розроблено автором на основі [5, 6, 7].

Аналізуючи табл. 1, можна зробити висновки, що управління логістичними процесами в діяльності сільськогосподарських підприємств реалізовується за допомогою низки методів та інструментів, найпоширеніші серед яких – «система JIT», «КАНБАН», ABC- та XYZ-аналіз.

Розглядаючи логістичну діяльність сільськогосподарських підприємств як практичну реалізацію комплексних логістичних функцій, які поділяються на логістичні процеси та логістичні операції, потрібно відзначити, що застосування науково-методичного інструментарію й практичних досягнень логістичної науки в аграрній сфері ускладнено специфікою та особливостями сільського господарства.

Логістичний процес – це організована в часі послідовність виконання логістичних операцій, що дає змогу досягти поставленої мети. До логістичних процесів належать ті, що пов'язані зі зміною параметрів простору (розміщення), часу, форми, властивостей логістичних потоків. Логістичні процеси виконуються в межах логістичних функцій, а логістичні є частиною логістичного процесу.

Логістичний процес на сільськогосподарському підприємстві можна представити у вигляді ланцюга з трьома ланками «постачальник – сільськогосподарське підприємство – споживачі», якими рухаються два взаємопов'язані потоки: інформаційний (збір й обробка інформації, коли самі матеріальні потоки ще відсутні) та матеріальний (транспортування вантажів, складування, перевантаження тощо).

Інформаційний потік передує матеріальному, тому що являє собою рух та зберігання інформації, що є необхідною для координації логістичних функцій за рахунок виконання таких основних дій, як:

- продуктово-ринкове прогнозування;
- аналіз поточного стану;
- оперативно-календарне планування матеріального потоку;
- планування потреби в матеріалах.

Матеріальний потік являє собою рух і зберігання матеріалів та товарів, який уключає постачання, підтримку виробництва й фізичний розподіл. Постачання та фізичний розподіл – зовнішні елементи матеріального потоку, а підтримка виробництва – внутрішнім.

Оскільки матеріальні процеси завжди супроводжуються переробкою інформації (оформлення транспортних документів, облік руху вантажів тощо) з початком матеріального вантажопотоку операції інформаційної підсистеми й матеріальної підсистеми відбуваються паралельно.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, логістична діяльність сільськогосподарських підприємств, яка проводиться з урахуванням загальної корпоративної стратегії підприємства, є ефективним засобом ведення конкурентної боротьби.

Тому в сучасних умовах ведення аграрного підприємства, багато організацій приймають рішення щодо передачі здійснення окремих логістичних процесів (або всього комплексу логістики) спеціалізованим логістичним провайдером. Це актуально для тих сільськогосподарських товарови-

робників, для яких утримання логістичних служб або самостійне виконання логістичних функцій (зберігання, транспортування, збут тощо) є економічно невиправданим.

Використання інструментів і методів, які притаманні логістичній діяльності у всіх господарських процесах, відбувається залежно від завдань, які потрібно виконати. При цьому набір інструментів здебільшого залишається однаковим.

Джерела та література

1. Величко О. П. Розвиток логістики в системі менеджменту підприємств аграрної сфери економіки : дис. ... д-ра екон. наук : 08.00.04 / Величко Олександр Петрович. – Дніпропетровськ, 2016. – 566 с.
2. Сумець О. М. Змістовний аналіз дефініції «Логістична діяльність» / Олександр Михайлович Сумець // Сталий розвиток економіки. – 2013. – № 4. – С. 292.
3. Крикавський С. В. Логістика. Основи теорії : [підручник] / С. В. Крикавський. – 2-ге вид., доп. і перероб. – Львів : Нац. ун-т «Львівська політехніка», «Інтелект-Захід», 2006. – 456 с.
4. Окландер М. А. Контуры экономической логистики / М. А. Окландер. – Киев : Наук. думка, 2000. – 174 с.
5. Герелиця Н. Є. Управління логістичною діяльністю сільськогосподарських підприємств : дис. ... канд. екон. наук : 08.00.04 / Герелиця Наталія Євгенівна. – Житомир, 2013. – 248 с.
6. Кальченко А. Г. Логістика : підручник / А. Г. Кальченко. – Вид. 2-ге, без змін. – Київ : КНЕУ, 2006. – 284 с.
7. Логистика : учебник / Б. А. Аникин, В. В. Дыбская, И. Н. Омельченко, В. И. Сергеев. – 3-е изд., перераб. и доп. – Москва : Инфра-М, 2002. – 368 с.

References

1. Velychko, O. P. (2016), Development of logistics in the management system of enterprises of the agrarian sector of the economy, Abstract of EsD, dissertation, Economics and enterprise management, Dnipropetrovsk State Agricultural Economics University, Dnipropetrovsk [in Ukrainian].
2. Sumets, O. M. (2013), Stalyi rozvytok ekonomiky [A meaningful analysis of the definition of «Logistics»], vol. 4, pp. 290–295 [in Ukrainian].
3. Krykavskiy, Ie. V. (2006), Lohistyka. Osnovy teorii [Logistics. Fundamentals of the theory], 2nd ed, Natsionalnyi universytet «Lvivska politehnika», Intel'ekt-Zakhid, Lviv [in Ukrainian].
4. Oklander, M. A. (2000), Kontury ekonomicheskoi lohistyky [Contours of economic logistics], Naukova dumka, Kyiv [in Ukrainian].
5. Herelytsia, N. Ie. (2013), Management of logistic activity of agricultural enterprises, Abstract of Ph. D. dissertation, Economics and enterprise management, Zhytomyr National Agroecological University, Zhytomyr [in Ukrainian].
6. Kal'chenko, A. G. (2006), Lohistyka [Logistics], 2nd ed, KNEU, Kyiv [in Ukrainian].
7. Anykun, B. A., Dybskaia, V. V., Omelchenko, Y. N., Serheev, V. Y. (2002), Lohistyka [Logistics]. – 3rd ed, Ynfra-M, Moskva [in Russian].

Оксана Зеленко. Управление логистической деятельностью сельскохозяйственных предприятий. Системы снабжения, производства и сбыта продукции сельского хозяйства, которые существуют в настоящее время, не могут в полной мере удовлетворить рыночный спрос. Владельцы и руководители сельскохозяйственных предприятий постоянно сталкиваются с решением сложных задач, таких как обеспечение предприятия материальными ресурсами, эффективное управление процессом производства, транспортировкой, складированием и другими операциями, которые осуществляются в процессе доведения готовой продукции до потребителя в соответствии с интересами и требованиями последнего, а также передачи, хранения и обработки соответствующей информации. Инструментом решения указанных проблем является логистика, рациональное использование которой обеспечит эффективное производство и доставку необходимой потребителям продукции с обеспечением надлежащего уровня сервиса.

В статье рассмотрены управление логистической деятельностью сельскохозяйственных предприятий. Выделяются основные виды логистики и логистические процессы, которые в них протекают.

Ключевые слова: управление, логистика, логистическая деятельность, сельскохозяйственное предприятие, логистические процессы.

Oksana Zelenko. Managing Logistic Processes in Activity of Agricultural Enterprises. Systems of supply, production and marketing of agricultural products, which exist in our days, cannot fully meet market demand. Owners and managers of agricultural enterprises are constantly faced with solving complex tasks, such as providing material resources to the enterprise, efficient management of the production process, transportation, warehousing and other operations that are carried out in the process of bringing the finished product to the consumer in accordance with the interests and requirements of the latter, as well as the transfer, storage and processing of relevant information. The tool for solving these problems is logistics, the skillful use of which will ensure the efficient production and delivery of the necessary products to consumers with a certain level of service.

The article deals with the management of logistics processes in the activity of agricultural enterprises. The main types of logistics are highlighted and the logistic processes in them are proceed.

Key words: management, logistics, agricultural enterprise, logistics processes.

Стаття надійшла до редакції 14.09.2017 р.